

Till social- och hälsovårdsministeriet,
finansministeriet och
inrikesministeriet

FÖLJEBREV

I nuläget finns stora utmaningar när det gäller tillgången till svenskspråkiga social- och hälsotjänster, vilket har konstaterats bland annat i Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen, Europarådets expertkommittérapporter, Språkbarometern och i en utredning gjord av landskapsberedningsprojektet Nyland 2019.

Av de planerade vårdlandskapen kommer åtta att vara tvåspråkiga i enlighet med språklagen. Dessa är Mellersta Österbotten, Österbotten, Egentliga Finland, Västra Nyland, Vanda-Kervo, Östra Nyland, Kymmenedalen och Helsingfors (med uttrycket *tvåspråkigt vårdlandskap* avser vi för enkelhetens skull också Helsingfors stad). Den svenskspråkiga befolkningen på närmare 290 000 personer är i huvudsak utspridd på dessa åtta vårdlandskap.

Eftersom den svenskspråkiga befolkningens andel är liten i de flesta av dessa tvåspråkiga vårdlandskap, kommer det att behövas särskilda åtgärder för att skapa bästa möjliga förutsättningar för att ordna en likvärdig social- och hälsovård på finska och svenska. Utkastet till lagförslag innehåller skrivningar, som kan utgöra en bra grund för detta. Följande helheter är enligt Folktinget de mest centrala när det gäller tryggheten av de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovården och räddningsväsendet. Mer detaljerade kommentarer finns i svaren till remissfrågorna (se bilagan).

Nationalspråksnämnden

I och med att ansvaret för ordnandet av social- och hälsovården överförs från kommuner och samkommuner till vårdlandskap, blir det ansvariga området större och den språkliga minoritetens relativa andel minskar i de flesta tvåspråkiga vårdlandskap. Detta i sin tur kan leda till att den svenskspråkiga befolkningens möjlighet till inflytande i beslutsfattandet försämras. Förslaget att införa en nationalspråksnämnd i varje tvåspråkigt vårdlandskap är därför nödvändigt. För att nämnden ska kunna fullfölja de välmotiverade och ambitiösa uppgifterna som föreslås i bestämmelsen, bör den ha verklig insyn i vårdlandskapets verksamhet, faktiska möjligheter att påverka vårdlandskapets beslutsfattande och tillräckliga tjänstemannaresurser. Nämndens ordförande bör vara medlem i vårdlandskapets styrelse, för att säkerställa kopplingen till beslutsfattandet i vårdlandskapet.

Samarbetet mellan de tvåspråkiga vårdlandskapen

Det obligatoriska samarbetsavtalet mellan tvåspråkiga vårdlandskap ger goda förutsättningar för vårdlandskapen att trygga tillgången till vissa svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster. Det kan möjliggöra tillgång till sådana tjänster som i dag inte fungerar eller som fungerar bristfälligt på svenska. Detta förutsätter dock att avtalet utformas på ett ändamålsenligt sätt. Största delen av de social- och hälsovårdstjänster som vårdlandskapen ansvarar för att ordna omfattas emellertid inte av avtalet, varmed avtalsarbetet i sig inte är tillräckligt för att trygga tillgången till svenskspråkiga tjänster. Eftersom utkastet till lagförslag innehåller också andra frivilliga samarbetsformer, vill vi betona möjligheten att använda sig av dessa för att trygga tillgången till tjänster på svenska till exempel i vårdlandskap vars svenskspråkiga befolkning är mycket liten, såsom Kymmenedalen, Vanda-Kervo och Mellersta Österbotten.

Enligt förslaget kan det obligatoriska samarbetsavtalet omfatta samarbete och arbetsfördelning kring de tjänster som Kårkulla producerar idag samt andra tjänster. I nuläget finns det ett stort antal tjänster som finns att tillgå på

svenska endast på ett fåtal orter eller på en enda ort i hela landet. Det finns också tjänster som inte alls finns att tillgå på svenska. För att dylika tjänster i fortsättningen ska kunna tillhandahållas och utvecklas, är det nödvändigt att vårdlandskapen avtalar om samarbete och arbetsfördelning kring dessa tjänster. Genom att samarbeta kan vårdlandskapen utnyttja ett större befolkningsunderlag. I utkastet till lagförslag nämns som exempel tjänster inom barnpsykiatri och missbrukarvården, men behovet av samarbete är stort även för olika typer av funktionshinderservice, vissa tjänster inom barnskyddet och inom den specialiserade geriatri. Det är också viktigt att vårdlandskapen i avtalet säkerställer att de klienter som hittills fått service via Kårkulla, även i fortsättningen har tillgång till tjänster på eget språk och i en svenskspråkig miljö.

Överföringen av Kårkullas verksamhet till vårdlandskapen

När specialomsorgsdistrikten upplöses, är det naturligt att Kårkulla samkommuns verksamhet överförs till de tvåspråkiga landskapen. Överföringen motsvarar syftet med integration av social- och hälsovård, jämlikhet mellan klientgrupper och inkludering i närsamhället. Även om vi i huvudsak understöder förslaget att dela upp Kårkullas verksamhet mellan de tvåspråkiga vårdlandskapen, är vi oroliga över hur kontinuiteten i verksamheten ska tryggas, eftersom det finns risker både med avseende på tillgången till service för klienterna och med avseende på vårdlandskapens förutsättningar att upprätthålla motsvarande service på svenska. Därför är det viktigt att verksamheten noggrant behandlas i det obligatoriska samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga vårdlandskapen.

Räddningsväsendet

För att de språkliga rättigheterna ska kunna förverkligas inom de tvåspråkiga vårdlandskapens räddningsväsende är det nödvändigt att behovet av heltidsanställd räddningspersonal som kan svenska tillgodoses. En av räddningsväsendets viktigaste uppgifter är att förebygga olyckor; att handleda, ge råd till samt upplysa invånare och andra aktörer om deras skyldigheter enligt räddningslagen. En förutsättning för detta är att räddningsväsendet i tvåspråkiga vårdlandskap har språkkunnig personal i tillräcklig omfattning, som kan sköta dessa uppgifter på enskilda invånares språk, finska eller svenska. Tillgången till räddningsutbildning på svenska bör tryggas genom lagstiftningsåtgärder.

Slutligen

Med noggrann planering av servicenätverket, samarbete med andra vårdlandskap, utveckling av digitala tjänster och en tvåspråkig förvaltning finns det goda förutsättningar för de tvåspråkiga vårdlandskapen att förbättra tillgången till tjänster på svenska, förutsatt att finansieringen motsvarar omfattningen av landskapens uppgifter.

Vänligen,

Helsingfors, 24.9.2020

Sandra Bergqvist
folktingsordförande

Christina Gestrin
folktingssekreterare

Johanna Lindholm
sakkunnig i social- och hälsovårdsfrågor

Kristina Beijar
sakkunnig i förvaltningsärenden

Bilaga: Folktingets svar på remissfrågorna

Fråga 2

Kan man genom propositionen utveckla tillgången till, enhetligheten och effekten av räddningsväsendets tjänster på nationell, regional och lokal nivå? Om inte, hur borde förslaget utvecklas?

Svar:

Det är motiverat att skriva in behovet av utbildningsåtgärder för att säkerställa tillgången till räddningstjänster på svenska i propositionen. Räddningsväsendet ska tillgodose invånarnas språkliga rättigheter inom tvåspråkiga vårdlandskap. En förutsättning för detta är att staten går in för att regelbundet ordna utbildning av heltidsanställd yrkespersonal på svenska inom de tvåspråkiga områdena.

Svenskspråkig utbildning inom räddningsväsendet har ordnats endast två gånger under 2000-talet, vilket har resulterat i en stor brist på svenskkunnig yrkespersonal. Det mest akuta behovet gäller utbildningen av räddningsmän som kan svenska. Detta är en mycket angelägen fråga också för Åland.

Bristen på svenskspråkig heltidspersonal har även inverkat direkt på möjligheterna att rekrytera utbildare till kurser för avtalspersonal på svenska. Orsaken till detta är att de allra flesta utbildarna på kurserna för avtalsbrandkårer är heltidsbrandmän och underbefäl.

Folktinget föreslår att ansvaret för att ordna den svenskspråkiga räddningsmannautbildningen överförs genom lagstiftningsåtgärder från Räddningsinstitutet i Kuopio till Helsingfors räddningsskola, så att staten samtidigt övertar finansieringen av utbildningen. Räddningsskolan bör därtill ges rätt att vid behov utlokalisera utbildningen på svenska till tvåspråkiga vårdlandskap.

Detta bidrar samtidigt till att underlätta behovet av utbildad heltidspersonal inom räddningsväsendet överlag, vilket utgör en central utmaning för räddningsväsendet framöver.

Fråga 3. Förverkligas demokratin på ett tillräckligt sätt i propositionen? Om inte, hur kunde demokratin stärkas i propositionen?

Svar:

Det är befogat att komplettera propositionens specialmotiveringar med skrivningar om de grundläggande språkliga rättigheterna. Tillgodoseendet av språkliga rättigheter är en förutsättning för att enskilda personers demokratiska rättigheter ska kunna förverkligas. De språkliga rättigheterna ska tryggas i samband med att finsk- och svenskspråkiga medborgare använder sin rösträtt i statliga val och folkomröstningar. De språkliga rättigheterna omfattar också rätten till inflytande, exempelvis enskilda personers möjligheter att påverka beslut som rör dem själva och deras livsmiljö.

Vårdlandskapets fullmäktige har det övergripande ansvaret för att säkerställa invånarnas språkliga och demokratiska rättigheter inom verksamhetsområdet.

Fråga 11. Övriga fritt formulerade observationen om landskapslagen.

Här tar vi ställning till 33 § om nationalspråksnämnden och hur väl den tryggar den svenskspråkiga befolkningens rätt till inflytande i tvåspråkiga vårdlandskap.

I och med att ansvaret för ordnandet av social- och hälsovården överförs från kommuner och samkommuner till vårdlandskap, blir det ansvariga området större och den språkliga minoritetens relativa andel minskar i de flesta tvåspråkiga vårdlandskap. Detta i sin tur leda till att den svenskspråkiga befolkningens möjlighet till inflytande i beslutsfattandet försämras. Förslaget att införa en nationalspråksnämnd i varje tvåspråkigt vårdlandskap är därför nödvändigt.

Enligt förslaget överförs också ansvaret för organiseringen av räddningsväsendet till vårdlandskap, vilket innebär att även räddningsväsendets tjänster ingår i nationalspråksnämndens uppgiftsområde.

För att nämnden ska kunna fullfölja de välmotiverade och ambitiösa uppgifterna som föreslås i bestämmelsen, bör den ha verklig insyn i vårdlandskapets verksamhet, faktiska möjligheter att påverka vårdlandskapets beslutsfattande och tillräckliga tjänstemannaresurser.

För att säkra nämndens insyn i verksamheten och faktiska möjligheter att påverka, bör det fastslås att nämndens ordförande är medlem i vårdlandskapets styrelse. Alternativt bör nämndens ordförande ha ständigt närvarorätt på styrelsens möten.

I samband med beredningen av vårdlandskapets förvaltning och budget är det nödvändigt att säkerställa tillräckliga tjänstemannaresurser för nämnden. Det är också väsentligt för nämndens arbete att det inom vårdlandskapets organisation finns en tjänsteinnehavare med uttalat ansvar för den svenskspråkiga servicen.

Utan reella verksamhetsförutsättningar är det inte möjligt att utföra de uppgifter som föreslås i bestämmelsen. Nämnda åtgärder är därför en förutsättning för att den språkliga minoriteten ska ha faktiska möjligheter att utöva sin demokratiska rätt att påverka beslutsfattandet inom de tvåspråkiga vårdlandskapen.

Fråga 20. Tryggar bestämmelsen i 37 § tvåspråkiga vårdlandskaps samarbete med avseende på tillgången till svenskspråkiga tjänster?

Svar: Huvudsakligen ja

Motiveringarna skrivs in i fråga 24:

Bestämmelsen i 37 § ger goda förutsättningar för vårdlandskapen att trygga tillgången till vissa svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster. Det kan möjliggöra tillgång till sådana tjänster som i dag inte fungerar eller som fungerar bristfälligt på svenska. Detta förutsätter dock att avtalet utformas på ett ändamålsenligt sätt. Största delen av de social- och hälsovårdstjänster som vårdlandskapen ansvarar för att ordna omfattas emellertid inte av avtalet, varmed avtalsarbetet i sig inte är tillräckligt för att trygga tillgången till svenskspråkiga tjänster. Eftersom utkastet till lag om vårdlandskap innehåller andra frivilliga samarbetsformer, vill vi betona möjligheten att använda sig av dessa för att trygga tillgången till tjänster på svenska till exempel i vårdlandskap vars svenskspråkiga befolkning är mycket liten, såsom Kymmenedalen, Vanda-Kervo och Mellersta Österbotten.

Enligt den föreslagna bestämmelsen ska de tvåspråkiga vårdlandskapen avtala om samarbete och arbetsfördelning bland annat gällande olika verksamhetsenheter som Kårkulla samkommun upprätthåller idag. Det är bra att landskapen avtalar om dessa enheter för att säkerställa att klienterna även i fortsättningen har tillgång till motsvarande tjänster på svenska. (Se även kommentarerna om fördelningen av Kårkullas verksamhet under fråga 42.)

Enligt förslaget ska avtalet också omfatta samarbete och arbetsfördelning kring andra tjänster. I nuläget finns det ett stort antal tjänster som på svenska produceras på ett fåtal orter eller en enda ort i hela landet. Det finns också tjänster som inte alls finns att tillgå på svenska. För att dylika tjänster i fortsättningen ska

kunna tillhandahållas och utvecklas, är det viktigt att samarbetsavtalet ger möjlighet till vårdlandskapen att samarbeta kring dessa tjänster.

Listan på tjänster är levande och ändras med tiden. Därför är det inte ändamålsenligt att nämna tjänsterna i bestämmelsen. Däremot bör det, till exempel i specialmotiveringarna till bestämmelsen, bättre öppnas upp vilka typer av tjänster samarbetet kan handla om. På så sätt är det lättare för vårdlandskapen att avgöra hurudant behov av samarbete de har. I nuvarande utkast till specialmotiveringar nämns endast särskilt krävande tjänster inom missbrukarvården och dygnetruntvården inom barnpsykiatri. Behovet är emellertid mycket mer omfattande och här bör man höra den expertis som finns inom de tvåspråkiga kommunernas social- och hälsovårdsväsende och inom tredje sektorns organisationer. En grundlig utredning bör göras för att definiera vilka tjänster som det är nödvändigt att samarbeta kring.

Enligt förslaget krävs att samarbetet ska vara outhärligt och nödvändigt för att det ska ingå i avtalet. Samarbetsavtalet kunde däremot också omfatta olika typer av stödtjänster som vårdlandskapen med fördel kunde samarbeta kring, såsom översättningsverksamhet, telefonrådgivning, skapande av svenskspråkiga blanketter och bottnar för vårdföreskrifter med mera. Samarbetet kunde även omfatta digitala tjänster, som möjliggör att områdenas svenska resurser kan sammankopplas, att information om svenska tjänster kan samordnas och som bidrar till att det blir lättare att få igång samarbete mellan producenter.

Det är viktigt att i bestämmelsen eller specialmotiveringarna klargöra att samarbetsavtalet endast handlar om produktion av service, inte ordnande av service, och därmed klargöra att vårdlandskapen fortsättningsvis har organiseringsansvar för social- och hälsovårdstjänsterna.

När det gäller vårdlandskap X och uppdraget att samordna samarbetsavtalet vore det också viktigt att förtydliga att uppdraget endast handlar om att samordna avtalet, inte att koordinera den service som avtalet omfattar. Vårdlandskapen bör i avtalet ta ställning till huruvida det behövs en gemensam koordinering av svenskspråkiga tjänster.

Eftersom avtalet endast handlar om vissa typer av tjänster är det emellertid viktigt att också se till den övriga social- och hälsovården och tillgången till svenskspråkiga tjänster. För att de tvåspråkiga vårdlandskapen på ett bredare plan ska kunna ge service på svenska, krävs också fokus på basservicen och framtidens social- och hälsovårdscentraler. Det är viktigt att närservicen fungerar på svenska i alla tvåspråkiga vårdlandskap och att satsningar görs på både det finsk- och svenskspråkiga kunnandet på centralerna. Servicebehovet för alla klientgrupper ska utredas på social- och hälsovårdscentralen, vilket medför behov av tillräcklig sakkunskap både om vilken typ av stöd och service som klienten behöver, men även kunskap om sådana producenter som kan ge tjänster på svenska och hur samarbetet med de övriga tvåspråkiga vårdlandskapen är utformat. På så sätt har vårdlandskapen förutsättningar att säkerställa enhetliga servicestigar för de svenskspråkiga klienterna.

I samband med utvecklandet av digitala lösningar vore det viktigt att utreda möjligheterna till en tjänst som tillhandahåller riksomfattande information om vilka aktörer som erbjuder vilka tjänster på svenska (och andra språk enligt behov). På så sätt har både personalen och svenskspråkiga klienter i alla vårdlandskap tillgång till information om tjänsterna, vilket underlättar skapandet av servicestigar på svenska. Digitala lösningar bör också utvecklas som verktyg för att sammanföra svenskspråkiga klienter med svensk-kunnig personal (och motsvarande lösningar för andra språkgrupper).

Fråga 22. Vilket vårdlandskap borde föreskrivas som ansvarigt för att trygga utvecklingen av svenskspråkiga tjänster (31 §) i hela landet?

Svar: Det är viktigt att det finns ett nationellt mandat för att stöda landskapen i deras svenskspråkiga utveckling av social- och hälsovård. Utkastet till lagförslag innehåller emellertid relativt lite reglering av

utvecklingsverksamheten som helhet, och det är därför svårt att veta vad det föreslagna uppdraget innebär.

Vi utgår från att uppdraget handlar om att stöda de olika vårdlandskapen i den svenskspråkiga utvecklingsverksamhet som baserar sig på forskning och som riktar sig till det professionella. För att kunna utföra uppdraget att stöda vårdlandskapen i denna typ av verksamhet, är det viktigt att vårdlandskap X känner till särdragen i de svenskspråkiga förhållandena, har kunskap om befolkningens och de professionellas behov och att landskapet har en stark koppling till forskningen. Landskapet behöver därför gedigna relationer till universitet och högskolor med avseende på utbildning inom medicin, hälsovård och socialvård. Skötseln av uppgiften förutsätter att den är integrerad med motsvarande finskspråkiga verksamhet, så att det finns systematisk växelverkan med de finska funktionerna och för att undvika att utvecklingen på svenska blir isolerad. Kopplingen till ett universitetscentralsjukhus och det regionala samarbetsområdet har också betydelse. För att i praktiken kunna genomföra uppdraget krävs också att vårdlandskapet har möjlighet att mobilisera resurser för uppdraget.

Vårdlandskap X bör alltså vara det vårdlandskap som bäst uppfyller nämnda förutsättningar.

I utkastet till 37 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård nämns också vårdlandskap X, som ska samordna samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga landskapen. Det landskap som ska ha detta uppdrag bör ha åtminstone följande egenskaper: ingående kunskap om ordnande av tvåspråkig service, kunskap om svensk- och tvåspråkiga tjänsteproducenter, kunskap om de servicehelheter och specifika tjänster som idag finns respektive inte finns att tillgå på svenska i de tvåspråkiga vårdlandskapen och administrativa resurser för avtalsförhandlingarna.

Med hänvisning till att uppgifterna i 31 § och 37 § förutsätter många olika egenskaper av det ansvariga vårdlandskapet, anser vi att en möjlig lösning kunde vara att fördela uppgifterna mellan två olika vårdlandskap, ifall det är ändamålsenligt.

Det får inte bli en ekonomisk belastning för det eller de vårdlandskap som ges uppgiften att stöda den svenskspråkiga utvecklingsverksamheten och uppgiften att samordna av samarbetsavtalet. Därför måste dessa uppgifter beaktas i finansieringen av vårdlandskapens verksamhet och kostnaderna fördelas mellan de tvåspråkiga vårdlandskapen på ett rättvist sätt.

Fråga 24: Fritt formulerade observationer om lagen om ordnande av social- och hälsovård

Elevvården

Vad gäller överföringen av elevvården, inklusive skolkuratorerna och -psykologerna, från kommunerna till vårdlandskapen kan en större anordnare ge bättre förutsättningar att samordna och fördela arbetet mellan kuratorerna och psykologerna i de svenskspråkiga skolorna i vårdlandskapet. Det finns emellertid särskilda risker med avseende på de språkliga rättigheterna som, bör tas i beaktande.

När kuratorer och psykologer som arbetat inom det svenskspråkiga undervisningsväsendet överförs till ett vårdlandskap med en liten svensk minoritet finns risk att deras arbetsinsats inte längre är öronmärkt för de svenska skolorna och att det inte byggs upp ett fungerande samarbete med de svenska skolorna. Den svenska och den finska skoladministrationen är separata från varandra, medan den svenska och finska social- och hälsovården fungerar integrerat, vilket gör överföringen av hela elevvården till vårdlandskapen utmanande ur språkliga synvinkel.

Det är därför viktigt att det byggs upp fungerande samarbetsstrukturer och ett smidigt informationsutbyte mellan vårdlandskapen och de svenska skolorna och kommunerna. När det gäller utbildningsväsendet är

det troligtvis inte tillräckligt med tvåspråkiga system och modeller, utan motsvarande lösningar måste göras separat med den svenskspråkiga utbildningssektorn med beaktande av eventuella särdrag.

Vi anser att vårdlandskapen själva ska få välja om de vill ordna sin elevvård på egen hand eller i samarbete med kommunernas undervisningsväsende.

Fråga 25: I 8 § i lagen föreslås bestämmelser om riksomfattande mål för organiseringen av räddningsväsendet. I bestämmelsen listas det som måste definieras i de riksomfattande strategiska målen. Listan är inte fullständig.

Fråga 26: Vad borde tilläggas/avlägsnas?

Kommentarer:

8 § 2 mom. punkt 1 (*målen för att trygga det jämlika tillhandahållandet av tjänsterna inom räddningsväsendet*): Räddningsväsendets tjänster är av central vikt med avseende på skyldigheten att trygga de språkliga rättigheterna, vilket omfattar en jämlik tillgång till tjänsterna. För att uppnå detta mål är det nödvändigt att staten genom utbildningsåtgärder säkerställer tillgången till räddningstjänster på svenska. Därtill bör räddningsväsendets språkliga skyldigheter preciseras i styrdokumenterna för verksamheten.

8 § 2 mom. punkt 4 (*de riksomfattande strategiska målen för utvecklingen av informationshanteringen inom räddningsväsendet*): Utvecklingen av digitala tjänster leder sannolikt till en mera omfattande myndighetservice också inom räddningsväsendet. För att säkerställa en jämlik behandling av invånarna är det av central betydelse att de språkliga rättigheterna beaktas i systemlösningarna och att de digitala tjänsterna utvecklas parallellt på finska och svenska.

Samtidigt bör räddningsväsendet fästa uppmärksamhet vid att alla invånare inte har digitala färdigheter eller möjlighet att använda digitala tjänster. Det är därför angeläget att räddningsväsendet utarbetar också andra lösningar, som tryggar en jämlik tillgång till tjänster på finska och svenska.

8 § 2 mom. punkt 6 (*målen för ökning av produktiviteten och kostnadseffektiviteten*): Enligt specialmotiveringen är ökningen av kostnadseffektiviteten nödvändig, för att man ska kunna hindra ökningen av kostnaderna inom den delen av räddningsväsendet som finansieras med offentliga medel.

Kraven på kostnadseffektivitet får emellertid inte påverka i vilken utsträckning vårdlandskapen satsar på utbudet av tjänster på finska och svenska. Grundlagsexperten, professor Kaarlo Tuori har särskilt framhållit att man inte kan motivera en begränsning av skyldigheten att säkerställa lagstadgade språkliga rättigheter med ekonomiska synpunkter (utlåtande till Folktinget 13.2.2013).

8 § 2 mom. punkt 8 (*målen för genomförande av räddningsväsendets regionala och riksomfattande beredskap och förberedelser*): På nationell nivå är det viktigt att det finns en helhetsuppfattning om verksamheten inom räddningsväsendet och om utvecklingsbehoven. Detta gäller också den språkliga beredskapen på regional och riksomfattande nivå.

Det behöriga ministeriet ska se till att information som är väsentlig för individens liv, hälsa och säkerhet samt för egendom och miljön ges på både finska och svenska i hela landet med stöd av 32 § i språklagen (423/2003). Varningsmeddelanden får utfärdas av bland annat räddningsmyndigheterna, och de ska ges på både finska och svenska med stöd av 6 § i lagen om varningsmeddelanden (466/2012).

Det är nödvändigt att inrikesministeriet och vårdlandskapens räddningsväsende upprätthåller en tillräcklig språklig beredskap också med tanke på eventuella storolyckor, epidemier, naturkatastrofer med flera i

landet. Det finns även skäl att se till att den information som sänds till allmänheten når mottagarna på rätt språk och effektivt via alla kanaler, så att finsk- och svenskspråkiga personers rätt till information på sitt eget språk tillgodoses.

Fråga 27

I 13 § i lagen föreslås bestämmelser om vårdlandskapets uppföljnings- och bedömningskyldighet. I 16 § i lagen föreslås dessutom bestämmelser om vårdlandskapets egenkontroll av räddningsväsendet. Är förslaget om uppföljnings- och bedömningskyldigheten samt egenkontrollshelheten i vårdlandskapen ändamålsenligt?

Kommentarer:

Uppföljnings- och bedömningskyldigheten förutsätter att vårdlandskapet ska försäkra sig om att det bland annat finns en jämlik tillgång till tjänster inom verksamheten. Med egenkontrollen avses att vårdlandskapet i sin verksamhet ska se till att uppgifterna sköts enligt lag och principerna för god förvaltning.

Folktinget hänvisar till att varje myndighet ska övervaka att de språkliga rättigheterna tillgodoses inom sitt verksamhetsområde med stöd av 36 § i språklagen (423/2003). En förutsättning för detta är att det finns tydliga mål och riktlinjer för tryggheten av språkliga rättigheter i styrdokumenterna för räddningsväsendet och i den uppföljning och bedömning som hör till vårdlandskapets lagstadgade verksamhet. Det är därtill viktigt att vårdlandskapets egenkontroll används som redskap för att utveckla räddningsväsendets beredskap att tillhandahålla service på finska och svenska.

Inrikesministeriet svarar för en allmän tillsyn och styrning över räddningsväsendet.

Regionförvaltningsverket har till uppgift att övervaka och rapportera om tillgången till räddningsväsendets tjänster till ministeriet. Förverkligandet av språkliga rättigheter bör lyftas fram och ges särskild uppmärksamhet också i den riksomfattande styrningen av räddningsväsendet.

Fråga 31 Paragrafspecifika ändringsförslag till lagen om organisering av räddningsväsendet.

1 § Lagens syfte och tillämpningsområde

Kommentarer:

I specialmotiveringen konstateras att ett väsentligt syfte med räddningsväsendet är att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna, särskilt rätten till liv, egendom och miljö.

Räddningsväsendets tjänster är av stor betydelse när det gäller skyldigheten att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna, som ingår i 22 § i grundlagen. Till följd av detta är det motiverat att skriva in räddningsväsendets skyldighet att trygga de språkliga rättigheterna i specialmotiveringen till 1 §. I ett tvåspråkigt vårdlandskap ska räddningsväsendet på eget initiativ bemöta invånarna på deras eget språk, finska eller svenska.

En av räddningsväsendets viktigaste uppgifter är att förebygga olyckor. Det här innebär att räddningsväsendets myndigheter ska handleda, ge råd till och upplysa invånare samt andra aktörer om deras skyldigheter enligt räddningslagen. En förutsättning för detta är att räddningsväsendet i ett tvåspråkigt vårdlandskap har språkkunnig personal i tillräcklig omfattning, som kan sköta dessa uppgifter på invånarnas språk, finska eller svenska.

För att förverkliga de språkliga rättigheterna och förbättra tillgången till räddningstjänster på svenska är det nödvändigt att staten regelbundet ordnar utbildning av heltidsanställd yrkespersonal på svenska inom

de tvåspråkiga områdena i landet. Folktinget har redogjort närmare för detta utbildningsbehov i samband med fråga 2.

6 § Beslut om räddningsväsendets servicenivå

Kommentarer:

Enligt specialmotiveringen till 6 § fattar vårdlandskapets fullmäktige beslut om räddningsväsendets servicenivå. Beslutet om servicenivån ska innehålla alla tjänster som ingår i organiseringen av vårdlandskapets räddningsväsende.

Folktinget hänvisar till att beslutet om räddningsväsendets servicenivå är ett viktigt styrdokument för verksamheten. Det är därför befogat att uppgifterna om vad beslutet ska innehålla kompletteras med räddningsväsendets skyldighet att säkerställa invånarnas språkliga rättigheter.

Det är vidare viktigt att precisera närmare hur de språkliga rättigheterna till exempel genom språkprogram ska förverkligas i praktiken.

Fråga 42. Tryggar förslagen om delningen av Kårkullas verksamhet kontinuiteten i dess verksamhet som vårdlandskapens verksamhet?

Svar: Nej

När specialomsorgsdistrikten upplöses, är det naturligt att Kårkulla samkommuns verksamhet överförs till de tvåspråkiga landskapen. Överföringen motsvarar syftet med integration av social- och hälsovård, jämlikhet mellan klientgrupper och inkludering i närsamhället. Även om vi i huvudsak understöder förslaget att dela upp Kårkullas verksamhet mellan de tvåspråkiga vårdlandskapen, svarar vi nej på frågan om förslaget tryggar kontinuiteten i verksamheten, eftersom det finns uppenbara risker både med avseende på tillgången till service för klienterna och med avseende på vårdlandskapens förutsättningar att upprätthålla motsvarande service på svenska.

Kårkullas verksamhet idag innehåller specialiserade tjänster och bastjänster. Till bastjänsterna kan man räkna boendeverksamheten och dag- och arbetscenterverksamheten och en del av rådgivningstjänsterna. Bastjänsterna är sådana tjänster som, med tanke på integrationen med den övriga social- och hälsovården, kan överföras till de tvåspråkiga vårdlandskapen. Bedömningen av klienternas servicebehov och fattandet av myndighetsbeslut bör ske på social- och hälsovårdscentralerna i enlighet med reformförslaget. Överföringen av dessa bastjänster och funktioner till vårdlandskapen får emellertid inte ske på bekostnad av klienternas rätt till service på eget språk. Det krävs noggrann planering av servicestigar så att klienten betjänas genomgående på eget språk.

Det finns en verklig risk att de vårdlandskap där den svenskspråkiga befolkningens andel är liten i förlängningen inte kommer att kunna upprätthålla dessa bastjänster på svenska. Detta beror delvis på att klientunderlaget är litet och att det är utmanande att rekrytera svenskunnig expertis och personal. Det är därför viktigt att noggrant säkerställa att det inte blir avbrott i servicen för klienterna och att servicen genomgående fungerar på svenska. Samtidigt medför överföringen en möjlighet för vårdlandskapen att med hjälp av tredje och privata sektorns tjänster skapa nya servicehelheter och flexibla lösningar för klienterna.

Enligt den föreslagna bestämmelsen överförs experttjänsterna till Egentliga Finlands vårdlandskap. Vi utgår från att det handlar om de tjänster som idag finns inom Kårkullas expert- och utvecklingscenter, såsom undersökning, krisvård och viss rehabilitering. Det är viktigt att hålla denna sakkunskap samlad och

förslaget är till denna del bra. Det finns emellertid en risk för att experttjänsterna urvattnas, då tjänsterna inte längre har en automatisk koppling till verksamheten ute i de övriga vårdlandskapen, och klientunderlaget därför kan minska. Detta leder i sin tur till att det i praktiken blir svårt att upprätthålla tjänsterna.

Enligt förslaget till bestämmelse överförs emellertid även rådgivningstjänsterna till de tvåspråkiga vårdlandskapen. Det är problematiskt att splittra hela rådgivningsverksamheten mellan vårdlandskapen, eftersom den till stor del består av specialisttjänster och är kopplad till expert- och utvecklingscentret. Dessa tjänster utgör en väsentlig del av servicekedjan för klienterna. För att specialisttjänsterna inom rådgivningsverksamheten ska kunna upprätthållas och utvecklas vore det viktigt att de även i framtiden är administrativt sammankopplade med de experttjänster som nu föreslås övergå till Egentliga Finlands vårdlandskap. Tjänsterna bör förstås finnas tillgängliga i alla tvåspråkiga vårdlandskap, vilket kunde ordnas med utlokaliserade enheter med ambulera team.

Alla dessa verksamhetshelheter bör behandlas i det obligatoriska samarbetsavtalet för de tvåspråkiga vårdlandskapen, för att garantera att varje tvåspråkigt vårdlandskap även i fortsättningen kan erbjuda svensk service för sina klienter. Kontinuiteten i klienternas service förutsätter att det inom vårdlandskapen fortgående bör finnas enspråkigt svenska boenden och dag- och arbetscenter samt att tillgången till svenskspråkiga expert- och rådgivningstjänster säkerställs i varje tvåspråkigt vårdlandskap, oberoende av vilken aktör som producerar servicen.

Om Egentliga Finland under övergångsperioden ges ansvaret att producera experttjänster för övriga tvåspråkiga vårdlandskap, måste detta tas i beaktande i finansieringen av vårdlandskapets verksamhet. Det är förstås också viktigt att kostnaderna för tjänsterna måste fördelas på ett jämlikt sätt efter övergångsperioden.

Fråga 45. Övriga fritt formulerade observationer om lagen om införande av lag

I 7 § i utkastet till lag om införande av reformlagar föreslås stadganden om vårdlandskapets temporära beredningsorgan. Organet ansvarar för det beredande arbetet att sätta igång landskapets verksamhet och förvaltning fram tills att vårdlandskapet styrelse har inlett sin verksamhet. Kommunerna, sjukvårdsdistrikten och andra berörda organ i landskapet ska komma överens om organets sammansättning.

Med hänvisning till att beredningsorganets uppgift bland annat är att planera vårdlandskapets tvåspråkiga verksamhet och förvaltning, bör den svenskspråkiga befolkningen vara representerad i de tvåspråkiga vårdlandskapens beredningsorgan.

Fråga 87. Eventuella förslag på att ersätta begreppet "vårdlandskap" med ett annat begrepp

Svar: Folktinget ser det som problematiskt att man avser införa benämningen vårdlandskap för de nya landskapen. Räddningsväsendet ska enligt propositionen vara en separat sektor, som fungerar parallellt med social- och hälsovårdsväsendet. Det är därför motiverat att i stället för vårdlandskap välja en neutral benämning som utgår från landskapet som förvaltningsmodell.

Institutet för de inhemska språken konstaterar sitt utlåtande (15.9.2020) att begreppet vårdlandskap inte betydelsemässigt täcker alla de områden som omfattas av reformen och rekommenderar att termen landskap ska användas i fortsättningen.

Fråga 89. Övriga fritt formulerade observationer om regeringens propositionsutkast

29 § i språklagen om möteskallelser, protokoll och förvaltningsstadgor

Enligt det föreslagna nya momentet i bestämmelsen ska fullmäktiges och styrelsens möteskallelser och protokoll skrivas på finska och svenska i tvåspråkiga vårdlandskap och vårdlandskaps-sammanslutningar. Av specialmotiveringarna framgår att också bilagorna ska skrivas på finska och svenska.

Vårdlandskapet eller vårdlandskapssammanslutningen fattar beslut om språket i möteshandlingarna till andra organ med beaktande av att de förtroendevaldas möjlighet att fullgöra sina uppgifter ska tryggas och vårdlandskapsinvånarnas behov av information tillgodoses. Av specialmotiveringarna framgår att detta i praktiken förutsätter att Östra Nyland, Västra Nyland, Vanda-Kervo, Egentliga Finland, Österbotten och Mellersta Österbotten samt sammanslutningar i regel skriver möteskallelserna och protokollen för sina organ på finska och svenska.

Vi konstaterar att Helsingfors inte berörs av denna bestämmelse, eftersom Helsingfors inte är ett vårdlandskap. Helsingfors är emellertid i egenskap av kommun bunden av paragrafens första moment.

Kymmenedalen nämns heller inte i specialmotiveringarna vad gäller språket i andra organ än fullmäktige och styrelse. Vi konstaterar att detta är ändamålsenligt med tanke på att den svenskspråkiga befolkningen i vårdlandskapet både procentuellt och numerärt sett är mycket liten. De svenskspråkiga förtroendevaldas möjlighet att fullgöra sina uppgifter kan därför tryggas och de svenskspråkiga vårdlandskapsinvånarnas behov av information kan därför tillgodoses med andra mer effektiva tillvägagångssätt.

Vi anser att förslaget till bestämmelse är motiverat, men vill samtidigt påpeka att översättning av alla möteshandlingar inklusive bilagor i varje organ i de tvåspråkiga vårdlandskapen är mycket arbetsdrygt och kommer att kräva resurser både i form av tid och finansiering. Detta bör beaktas i den statliga finansieringen till de tvåspråkiga vårdlandskapen.